

נבואה בזמן הזה

לפני יותר מעשר שנים יצאו עשרות רבנים ודיינים מחסידי חב"ד בפסק דין שמשך תשומת לב רבה: האדמו"ר המנוח היה נביא וניבא שהוא המלך המשיח, ולפיכך יש חיוב על כל איש מישראל להאמין שהוא המשיח מטעם מצות עשה של אליו תשמעון (כמבואר ברמב"ם הלכות יסודי התורה). הגם שנראה ברור שדבריהם רק זרוז בעלמא אמרתי בלבי שיש לבאר הלכות אליו תשמעון כדי לעורר לב התלמידים בסוגיות אלו. ויש לציין מראש שאין מטרת מאמרי לבקר את האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל חלילה או לדון בדברים שהניעו את מחברי הפסק לחשוב שהוא היה נביא.

א. נבואה בחוץ לארץ

ראשית כל, יש לתמוה על הפסק הנ"ל שהרי הלכה רווחת שאין נבואה בחוצה לארץ. כן מבואר בספרי (פר' שופטים, סי' לב) וז"ל מקרבך ולא מחו"ל ע"כ. וכן במכילתא (ריש פר' בא) וז"ל ועד שלא נבחרה א"י היו כל הארצות כשרות לדברות משנבחרה א"י יצאו כל הארצות ע"כ. וכן הוא בתנחומא (בא סי' ה). וכן מבואר ביונה שיצא מארץ ישראל וברח תרשישה, ופירש רש"י ביונה (א; ג), וז"ל אמר אברח לי אל הים שאין השכינה שורה בחוצה לארץ עכ"ל. ועיין בילקוט שמעוני ורד"ק שם, ובאמונות ודעות לרס"ג (מ"ג סוף פ"ה). ומעשה שהיה ובא לפני הרשב"א שאיש אחד בספרד אמר שהוא נביא, והשיב הרשב"א (בתשובותיו ח"א סי' תקמח) הלכה למעשה: וז"ל ועוד, שכל זה הפך מן הקבלה מפי חכמי האמת שאין הנבואה שורה בחוצה לארץ. ואיך נאמין במה שסותר מה שנודע לחכמי ישראל מפי הנביאים, וכו', עכ"ל.

והנה ידוע ומפורסם שהאדמו"ר המנוח שעליו מדובר בפסק הדין לא היה בארץ ישראל אפילו פעם אחת בחייו ואם כן אי אפשר שהיה נביא, וכמו שנתבאר, וכמו שפסק הרשב"א.

ב. בחינת נביא

ועוד לא לכל אשר יאמר נביא אנכי שומעין לו אלא דוקא מי שמוחזק כנביא כהלכה וכמבואר (סנ' פט:): וז"ל המוותר על דברי נביא מנא ידא דאיענש דיהב ליה אות והא מיכה דלא יהיב ליה אות ואיענש היכא דמוחזק שאני, ע"כ.

מדברי הגמרא מבואר שיש ב' דרכים להיות נביא שאליו מחוייבין כל בר ישראל לשמוע – להוכיח את עצמו ע"י אות או להיות מוחזק. ואיש אשר לא יקיים אפילו אחד מאלו אין חיוב לשמוע אליו. אלא שנחלקו הראשונים בפרטי דינים אלו.

הדרך השני דהיינו להיות מוחזק הכוונה היא שאין נביא צריך להוכיח שהוא נביא אמת כל פעם שמנבא אלא אחר שהוא מוכיח פעם א' שהוא נביא אשר שלחו ה' הרי הוא מוחזק בזה. ונכלל בדין המוחזק הוא מי שמעיד עליו נביא מוחזק שהוא ג"כ נביא. מתוך שנביא מוחזק מעיד עליו הנביא החדש ג"כ נעשה מוחזק. וז"ל הרמב"ם בהלכות יסודי יתורה (פ"י ה"ה), נביא שהעיד לו נביא הרי הוא בחזקת נביא ואין זה השני צריך חקירה, עכ"ל. ועיין בספר מחזה עליון להר"י יצחק סענדר (פ"ב סי' ו) שמביא מקור לזה מהירושלמי בסנהדרין (פי"א ה"ו) עיי"ש.

אלא בדרך האחד דהיינו ע"י אות נחלקו הראשונים. הרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"י ה"א) כתב, וז"ל, כשיבוא אדם הראוי לנבואה במלאכת השם וכו' אין אומרים לו קרע לנו הים או החיה מת וכיוצא באלו ואחר כך נאמין בך. אלא אומרים לו אם נביא אתה אמור דברים העתידים להיות והוא אומר ואנו מחכים לראות היבואו דבריו אם לא יבואו. ואפילו נפל שבר קטן בידוע שהוא נביא שקר ואם באו דבריו כולם יהיה בעינינו נאמן. ובודקין אותן פעמים הרבה אם נמצאו דבריו נאמנים כולן הרי זה נביא אמת וכו' עכ"ל. כלומר שהאות אינו דבר למעלה מן הטבע שצריך הנביא לעשות אלא נבואה על העתיד שבה בודקין את הנביא. ורק אחר כמה אותות דהיינו נבואות על העתיד שמתקיימות במילואן רק אז הנביא נעשה מוחזק בנבואתו.

הרמב"ם מבאר את זה יותר בהקדמה לפירושו על המשנה (מהד' הר"י קאפח עמ' ה-ו) וז"ל:

ואומר שהמנחשים והחוזים בכוכבים והמכשפים וכל אנשי אותו הסוד מגידים עתידות אבל מקצתם מתקיימים ומקצתם

מכזבים בהחלט וכו' יתרונו של זה על זה ששקרי האחד פחותים משקרי זולתו אבל שיצדק בכל הפרטים הרי זה מוכחש וכו' ואין כן הבטחות הנביא אלא יצדקו עד סופם ולא יפול מהם דבר לא קטן ולא גדול לעולמי עד בכל מה שמודיעים בשם ה'. ולכן אם נפל משהו מדבריו ידענו ששקר דבר וכו' אם נתנבא ברעות לבני אדם שנתחייבו בכך וכו' ולא נתקיים שום דבר מזה אלא נמחל להם ועבר מצבם בשלום לא יתברר בזה כזבו של הנביא וכו' כי ה' יתעלה ויתרומם ניחם על הרעה וכו' אבל אם הבטיח שטובות תבואנה בזמן מסויים כגון שיאמר ששלום יהיה בשנה זו והיתה מלחמה וכו' הרי זה נביא שקר ונתברר שטענתו שוא ושקר וכו' אבל מה שפחד יעקב אחרי שהבטיחו ה' בטוב וכו' והוא אמרם קסבר שמא יגרום החטא משמע מזה שאפשר שיבטיח ה' טובה ויכריעו העונות ולא יתקיים אותה הבטחה לא יתכן דבר זה לפי שלא היה נשאר לנו במה לאמת את הנבואה וכו'.

כלומר, לפי הרמב"ם יש ג' מיני נבואות: לרבים לטובה, לרבים לרעה, וליחיד בין לרעה בין לטובה. הנביא רק נבחן ע"י נבואה לרבים לטובה כי אפשר ששאר הנבואות לא יתקיימו אם יגרום החטא או יחזרו בתשובה עיי"ש.

הר' חסדאי קרשקש בספרו אור ה' (ח"ב מ"ד פ"ב) מסביר את כל הפרשה בב' דרכים. מסקנת הדרך הב' שלו דומה לדעת הרמב"ם עיי"ש ולפי הדרך הא' שלו נביא יכול להבחין בכל נבואה לרבים בין לטובה בין לרעה ובתנאי שהנביא יתנבא בתורת בחינה. שכל נבואה יכולה להשתנות אבל אם היא בתורת בחינה אינה משתנית עיי"ש.

הר' יצחק אברבנאל בפירושו לפר' שופטים (ח"ג עמ' קפא ואילך) מחלק בין ג' מיני מעשי הנביא – עשיית אות דהיינו שינוי מן הטבע, הגדת עתידות שאין בהם טוב ורע, והגדת היעודים הטובים והרעים. דוקא במין הג' אין נביא נבחן כי אפשר להשתנות אבל ע"י שינוי הטבע והגדת עתידות הנביא נבחן. וכעין זה כתבו הרס"ג באמונות ודעות (מ"ג פ"ד) והר"ן בדרשותיו דרוש יא' (מהד' פלדמן עמ' רו ואילך) שהנביא נבחן ע"י אות דהיינו שינוי הטבע.

האברבנאל (שם עמ' קעז-קעח) עוד אומר באופן אחר שבכלל אין נביא נבחן אלא א"כ הוא מוכחש ע"י נביא אחר. ואם ב' נביאים מכחישים זה את זה

מי שיתקיים נבואתו הוא נביא אמת וכ"כ העקידת יצחק (שער צו) עיין שם. ובמק"א הארכת בשיטות אלו ואכ"מ.

נמצינו למידיים שלפי הרמב"ם האות הנזכרת בגמ' שבה נביא נבחן היא נבואה לרבים לטובה. וכ"כ הר' חסדאי קרשקש בדעה שניה ובדעה ראשונה כל נבואה נקראת אות ובלבד שתהא נאמרת על מנת להבחן. וכן האברבנאל סובר בדעה שניה שלו שהאות הוא נבואה אלא לא שנא נבואה לטובה או לרעה. ולפי הדעה הראשונה של האברבנאל ורס"ג והר"ן האות היא שינוי הטבע ובה נבחן הנביא.

ג. סנהדרין

והנה בענין בחינת הנביא זה אינו מעשה הדיוט שאיש פלוני יבוא לנביא ויאמר לו הראני אות ואם מראהו אות הנביא מוחזק דאין זה הגיוני בכלל. הרי אם האות לא יתאמת הוא נביא שקר וחייב מיתה. היתכן שבדיקה כזאת תהיה מסורה לכל בר ישראל. אלא ודאי וודאי שהאות צריך להיות בב"ד של דיינים מומחים היודעים איך לחקור אחר האמת. וכן איתא באגדת בראשית (פרק יד) וז"ל:

חזון ישעיהו, שני נביאים נתנבאו בלשון זה ישעיהו ועובדיה ישעיהו גדול שבנביאים ועובדיה קטן שבנביאים. חזון עובדיה שניהם שוים כאחד ואיך עובדיה לא נתנבא אלא בפני זקנים גדולים שנאמר חזון עובדיה כה אמר ה' הרי מפי הקב"ה מפי סנהדרין מנין שנאמר שמועה שמענו. אף ישעיהו נתנבא מפי הסנהדרין ואשמע את קול ה' אומר את מי אשלח מפי הקב"ה ומי ילך לנו מפי סנהדרין. ולכך שניהם בחזון שחזון גימטריא שבעים ואחד שנתנבאו שניהם בשבעים ואחד.

ומבואר שנתנבאו בפני הסנהדרין אלא שאינו מוכח שהיו צריכים לעשות כן. ואע"פ שאין ראייה לדבר כבר פסק רב האי גאון (שערי תשובה, לייפציג תרי"ח, סי' יד) וז"ל וגם אותות של נביאים בודקין אותם ואין נביא אלא שמקובל בסנהדרין וכו' עכ"ל. הרי מבואר מדבריו שבחינת הנביא ניתן דוקא לסנהדרין דהיינו ב"ד של ע"א ולא מצאתי מי שחולק עליו בזה. ועיין בעמק ברכה להר' אריה ליב פומרנצ'יק ערך נביאים ומחזה עליון (פ"ב סי' ג) ובאוצר ישראל (ח"ז עמ' 11).

ד. הגדרת נבואה

ועוד יש לחקור מה נקרא נבואה שהתוס' אומרים בסנהדרין (פט: ד"ה אליהו), וז"ל ובהאשה רבה נפקא לן דכתיב אליו תשמעון אפי' אמר לך עבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה וכו' אלא ודאי בנביא שעשה מדעתו קא אמרה ברייתא וכו' עכ"ל. כלומר שאפילו כשנביא אומר מה שנראה לו בחכמתו ובידיעתו דרכי ה' יתברך אע"פ שאין זה נבואה יש חיוב של אליו תשמעון. אבל מהרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ט ה"ג) משמע שרק מצוה לשמוע לנבואה ולא לסתם דברי נביא עיי"ש בלח"מ. וכ"כ המנחת חינוך (מצ' תקטז ס"ק א) וז"ל וכן נראה לי אפילו בדבר הרשות דלהר"ם דוקא אם אומר בשם הקב"ה ולדעת התוס' הנ"ל אפילו בשם עצמו וכו' עכ"ל. ועיין בספר רנת יצחק להר' אברהם יצחק סורוצקין שליט"א (מלאכי ג: כג) ובברכת יצחק להר' מנחם גנק שליט"א (סי' נ). וכדעת הרמב"ם משמע ברמב"ן עה"ת (דברים יח: טז) וז"ל קבלו להאמין בנביאיו ולשמוע ולעשות ככל אשר יצוה ה' על ידכם עכ"ל כלומר רק מחוייבים לשמוע לדבר ה' ע"י נביא ולא לדעת עצמו. אלא עיין ברמב"ן (בראשית יט: כו) וברנת יצחק שם וצ"ע.

א"כ אפילו בנביא מוחזק אם לא מנבא בפירוש שהוא מלך המשיח אלא רק מרמז בזה כבר נחלקו הראשונים אם יש חיוב של אליו תשמעון ולפי הרמב"ם אין חיוב כלל.

ה. הפסקת הנבואה

והנה יש לדון עוד אם אפשר להיות נביא בזה"ז שהרי איתא בבב"ב (יב:) א"ר יוחנן מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתנוקות ע"כ ופי' המהרש"א בח"א וז"ל מיום שחרב בית המקדש ראשון קאמר דבבית שני לא היו נביאים אלא בתחילת בנינו היו חגי זכריה ומלאכי וכו' עכ"ל. ומקורו בסנהדרין (יא.) ת"ר משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקדש מישראל ואף על פי כן היו משתמשין בבית קול ע"כ. וכן משמע בתהילים (עד: ט) דכתיב אין עוד נביא ופי' הרד"ק וז"ל משמתו חגי זכריה ומלאכי לא היה לנו עיד נביא עכ"ל וכן בדניאל (ט: כד) כתיב ולחתם חזון ונביא ופי' המיוחס לרס"ג כתוב וז"ל כי משנבנה הבית השני לא קם נביא עוד בישראל עכ"ל.

וכשנדקדק בדבר נראה שיש מחלוקת מתי פסקה הנבואה. שלפי הגמ' הנ"ל הנבואה פסקה בזמן חרבן בהמ"ק. ואל תתמה שהרי חגי זכריה ומלאכי

נבאו לאחרי החרבן שכבר תירצו את זה בפסיקתא דרב כהנא (קטז). וז"ל ר' אלעזר ור' שמואל בר נחמני – כבר היתה הנבואה פקודה בידו [של ירמיהו] ביד חגי זכריה ומלאכי ע"כ. כלומר שהנבואות של חזו"מ היו כבר מוכנות ונתונות לירמיהו לפני החרבן ולפיכך לא נחשבו כלאחר החרבן.

יש דעה אחרת שהפסקת הנבואה היתה בתחילת זמן בית השני. כך כתוב בסדר עולם רבה (פרק לד) וז"ל הוא אלכסנדר מוקדון שמלך י"ב שנה. עד כאן היו הנביאים מתנבאים ברוה"ק מכאן ואילך הט אזניך ושמע דברי חכמים ע"כ. משמע שהנבואה נמשכה קצת בזמן בית השני. וכן משמע מגמ' סנהדרין (יא. ומקורו בתוספתא סוטה פרק יג ה"ה) שהנבואה פסקה משמתו חגי זכריה ומלאכי וזה היה בזמן בית השני. וי"ל שלא נחלקו וששני הצדדים סוברים שנבואה חדשה פסקה בחרבן בית הראשון אבל משמתו חגי זכריה ומלאכי פסקה הנבואה לגמרי. וכן כתב בחי' שפת אמת ליומא (כא.) ברש"י.

הראשונים ג"כ מייחסים הפסקת הנבואה לתחילת תקופת בית שני. רש"י ביומא כא ע"א ד"ה ארון אומר שלא נסתלק רוח"ק מהנביאים עד שנת ד' לדריוש. ר' יהודה הלוי בספר הכוזרי (מאמר ג' פרקים לג, סט) אומר שהנבואה פסקה מ' שנה לבית השני. בפירוש המיוחס לרס"ג על דניאל (פט:כד) המובא לעיל כתוב שהנבואה פסקה משנבנה בית השני. ועיין באברנאל על חגי (א:א). ועי' מש"כ הר' אריה קפלן זצ"ל במחברת מחשבת ישראל (אנגלית פ"ו אות פח) ומה שציין שם בהערות.

הפסיקתא רבתי פל"ה נותן ב' טעמים להפסקת הנבואה וז"ל שכך אמר הקב"ה אם עולים ישראל כולם תשרה שכינה ואם לאו ישתמשו בבת קול וכו' מפני שבנאו כורש מלך פרס שהוא מזרע של יפת לפי שאין השכינה שורה במעשה ידיו של יפת ע"כ. נראה שלפי טעם הראשון מפני שרוב ישראל אינם על אדמתם לפיכך א"א להיות נבואה וכעין מה שנתבאר לעיל שנביא צריך להיות בארץ ישראל. וכבר ראינו עוד דינים התלויים ברוב ישראל על אדמתם כגון תרומות ומעשרות מן התורה (ערכין לב: וע"ע ברמב"ם הל' תרומות פ"א הל' כו ובחי' ר' חיים הלוי על הרמב"ם הל' שמיטה פי"ב הט"ז).

הטעם השני שנתנה הפסיקתא רבתי הוא שבית השני נבנה ע"י כורש. כלומר שצריכים מקום להשראת השכינה דהיינו בהמ"ק או משכן כדי להיות נבואה בישראל ומתוך שבית השני נבנה ע"י זרע של יפת לא חשיבי וכאילו אין שם בהמ"ק. ומזה מתבאר ג"כ שהפסקת הנבואה היתה בזמן החרבן.

מצינו עוד טעם בראשונים להפסקת הנבואה דהנה נחלקו הרמב"ם והאברבנאל בענין אם נבואה היא דבר טבעית או מתת אלקים וז"ל הרמב"ם במורה נבוכים ח"ב פל"ב (בתרגומו של הר"י קאפח):

שהנבואה שלמות מסויימת בטבע האדם ואותה השלמות לא תושג לאדם אלא לאחר הכשרה להוציא מה שבכח המין אל הפעל אם לא יעצור בעדו מעצור מזגי או סבה חיצונית כל שהיא וכו' שאנו סוברים כי הראוי לנבואה המתכוונן לה אפשר שלא יתנבא וזה ברצון א-לוקי וזה לדעתי כעין כל הנסים וכו'.

כלומר שאדם שהוא שלם בכל הענינים הרוחניים והגופניים יזכה לנבואה אלא אם כן הקב"ה מונע ממנו הנבואה מאיזה טעם שיהיה [אלא עיין בלחם משנה (ה' יסוה"ת פ"ז ה"א) אבל רבים חולקים עליו ואכ"מ]. ואילו האברבנאל בפירושו למו"נ סובר שאפילו איש השלם בכל עדיין צריך עזר אלקי לזכות לנבואה. וכן כתב העקרים (מאמר ג פ"ח) וז"ל איננו בחק האדם שישגי השפע ההוא מעצמו מזולת רצון א-לוקי וכו' עכ"ל, וכן כתב הרס"ג באמונות ודעות (מ"ג פ"ד).

ולפי הרמב"ם הנ"ל שכל ענין זכות הנבואה היא הכשרה במדות ובשכל (ובאמת כן משמע ממאמרו המפורסם של ר' פנחס בן יאיר בע"ז כ: טעם הפסקת הנבואה צריך להיות אי ההכנה. וכ"כ במו"נ (ח"ב פרק לו) וז"ל:

וזוהי הסבה העצמית הקרובה לסלוק הנבואה בזמן הגלות בלי ספק איזו עצלות או עצבות יהיו לאדם באיזה מצב שיהיה וכו' אשר כללו העדר ההגיון האמתי וכללות התאוות הבהמיות וכו' והוא גם הסבה בשיבת הנבואה לנו כפי שהיתה לימות המשיח מהרה יגלה כמו שהובטח.

כלומר שהגלות גרמה לעצבות ומדות רעות שמונעים את הנבואה. וכ"כ המאירי בהקדמתו לאבות הנדפס מחדש בשם סדר הקבלה (עמ' 41) וז"ל ואז נבנה בית שני וכו' ואז נסתלקה השכינה לרוב טרדותינו במלחמות והעדר השלמות במקצת עכ"ל. והשוה זה למה שכתב הרמב"ם בהקדמתו למשנה תורה בענין חתימת המשנה והתלמוד ובמ"ש הגר"א וסרמן הי"ד במכתבו לבעל החזון איש הנדפס בסוף ספר קובץ ענינים (עמ' קצט).

ו. נבואה בזמן הזה

יהיה איך שיהיה הנה מצינו שפסקה הנבואה מישראל בתחילת זמן בית השני אלא שלא נתברר מה פסקה. דאיתא בגמ' בב"ב (יב:) הנ"ל שנבואה פסקה אבל הגמ' בסנהדרין (יא.) הנ"ל אומר שרוה"ק פסקה. אלא שא"א לומר שרוה"ק פסקה שהרי מצינו בכמה מקומות שמשך זמן התלמוד ואפילו לאחר מכן עדיין נמשכה רוה"ק בישראל. הרי אמרינן בעירובין (סד:) שכוון רבן גמליאל ברוח הקדש ובירושלמי (סוטה פ"א ה"ד) צפה ר' מאיר ברוה"ק. ועיין מ"ש הר' ראובן מרגליות במבואו לספר שו"ת מן השמים (עמ' כה ואילך).

ואע"פ שראינו ראשונים שעליהם אמרו שהגיעו לנבואה כגון ר' עזרא הנביא המובא בתוס' גיטין (פח. ד"ה ודילמא) ורבינו משולם שעליו אמרו בתוס' מנחות (קט:;) שהגיה שלשה דברים כמפי נבואה אינו אלא מליצת הלשון שהגיעו למעלות גבוהות בקדושה ולא דוקא לנבואה. [ועיין בשו"ת חת"ס חאו"ח (סי' רח ד"ה מ"ש רמכ"ת בדף ב') ובשו"ת בית שלמה חאו"ח (סי' קיב) ובשו"ת דברי חיים חיו"ד (סי' קה) ובשו"ת משפט כהן (סי' צו או' ז) ובמ"ש הר' יצחק טברסקי זצ"ל בספרו הראב"ד מפושקירש (אנגלית, עמ' רצא ואילך). אלא עיין מה שכתב החכם אפרים אורבך בספרו בעלי התוספות (עמ' 336-337).]

ואם עדיין נמשכת רוח הקדש בימינו אינו ברור. שהרי האור החיים הקדוש כתב בפירושו לבראשית (ו:ג) שבזמנו לא עוד שאין רוח הקדש אלא אין אפילו ריח הקדש. אבל קשה שהרי מיוסד שלחכמי ומנהיגי כל דור ודור יש סייעתא דשמיא ורוח הקדש. ועיין בשו"ת דברי חיים הנ"ל וקשה טובא מדברי האוה"ח הנ"ל ועיין עוד בפרדס יוסף (בר' ו:ג). אבל ודאי וודאי שאין לנו נבואה לא בימינו ולא בימי חז"ל וע"כ שדברי הגמ' והמדרשים קאי על נבואה שפסקה בתחילת בית השני. דאל"כ ונומר שעדיין יש נבואה ליחידי סגולה מאי איכא למימר על הלל ושמואל הקטן שמבואר עליהם בסנהדרין (יא.) שלא זכו להשראת השכינה מפני שדורם לא היו ראויים. אלא ברור שרק נבואה פסקה ולא רוה"ק. וכן כתב בספר שער הקדושה לרח"ו (ח"ג ש"ו).

לפי כל הנ"ל אי אפשר להיות נביא בזה"ז. אלא שאנחנו עדיין צריכים לעיין איך יהיה לעתיד לבא שהרי מפורש בקרא שבימות המשיח כולם יהיו נביאים וכתוב ביואל (ג:א) והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם זקניכם חלמות יחלמון בחוריכם חזיונות יראו ע"כ.

ז. החזרת הנבואה

כבר ביארנו שבשתי דרכים הנביא נתחזק ושניהם בסנהדרין כמ"ש רב האי גאון בתשובה וז"ל אין נביא אלא שמקובל בסנהדרין עכ"ל. אלא קשה דאין לנו סנהדרין ואם יעמוד נביא איך יבחן.

הנה ידוע המחלוקת בין המהר"י בירב והמהרל"ח בענין סמיכה בזה"ז שהמהר"י בירב רצה לנהוג כשיטת הרמב"ם שאם רוב חכמי ארץ ישראל מסכימים לסמוך לחכם א' הרי הוא נסמך לכל דינים שבתורה. ולפי שיטה זו אפשר להיות סנהדרין לבחון נביא. אלא השיטה הזו לא נתקבלה להלכה ויש אומרים שאפילו הרמב"ם חזר ממנו כמבואר להלן וא"כ הדרא קושיין לדוכתיה. והנה כבר תירץ לנו קושייתנו המהרל"ח בקונטרס הסמיכה שלו וז"ל אין קושיא כלל איך ישובו הסנהדרין וכו' שהרי אליהו ע"ה עתיד לבוא עם המשיח והוא סמוך וקיים בגוף ונפש ויכול לסמוך לכל בתי דיני ישראל עכ"ל וכ"כ הרדב"ז בפירושו להלכות סנהדרין (פ"ד הל' יא) וז"ל ומי יתן ואדע שהרי אליהו בא לפני המשיח כמבואר בכתובים ובדברי רז"ל והרי הוא סמוך ויסמוך אחרים לפני בוא המשיח עכ"ל. וכ"כ ר' יונתן אייבשיץ בספרו יערות דבש (דרוש א) וז"ל ולכן כאשר יבא אליהו לפני משיח הוא יחזיר הסנהדרין על מכונם כי הוא סמוך מבית דינו של אחיה השילוני עכ"ל ועיין בתוס' יו"ט (סנהדרין פ"א מ"ג ד"ה סמיכת זקנים). הרי שאליהו הנביא כשיחזור טרם בא גואל יסמוך לאחרים ויחזיר הסנהדרין כבראשונה. ורק אז אחר ביאת אליהו יהיה אפשר לבחון נביא חדש. ולפני שנבחן נביא ע"י סנהדרין אין שום חיוב של אליו תשמעון.

הדרך האחרת להתחזק כנביא אמת היא ע"י נביא אחר וכמ"ש הרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"י ה"ה) וז"ל נביא שהעיד לו נביא הרי זה בחזקת נביא ואין זה השני צריך חקירה עכ"ל. וכבר אמרנו שגם זה צריך להיות דוקא בסנהדרין וכמו שמשמע מלשון 'שהעיד'. ואין כ"כ נפקא מינה להלכה שהרי הנביא היחיד שעדיין בחיים ויכול להעיד על נביא אחר הוא אליהו והוא ג"כ יכול לסמוך דיינים ולהושיב סנהדרין. בין כך ובין כך אי אפשר להיות נביא אחר קודם שיבוא אליהו.

וכמסקנת דברינו כתב הסמ"ג מפורש בהקדמת העשין, וז"ל:

לכך שלח להם הקב"ה ביד מלאכי שהוא אחרין לכל הנביאים ואמר שני דברים בסוף דבריו לחתום כל הנבואות. "הנה אנכי

שולח לכם את אליה וגו' כלומר הננו אחרין לכל הנביאים וממני עד שיבא אליהו לא יעמוד נביא והנני אומר לכם בשם הקב"ה "זכרו תורת משה וגו'".

מלאכי שהיה האחרון לנביאים נתנבא שהנביא שיבא אחריו הוא אליהו. ורק אחר ביאת אליהו יוכל להיות עוד נביאים. ונראה שמקורו במדרש תהלים (פ"ג אות ז) וז"ל אמרה כנסת ישראל אני שכתבתי מן הנבואה ואישנה מורח הקדש הקיצותי על ידי אליהו שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא ע"כ. וכן מצאתי בשם הגר"ח הלוי מבריסק בספר חידושי מרן רי"ז הלוי עה"ת על מלאכי וז"ל:

וביאר הגר"ח דהנה ידוע שעם דברי הנביא האחרון נחתמה הנבואה ונסתלקו הנביאים מקרב ישראל עד בא הגואל וכמו שאמרו חז"ל (יומא ט) משמתו חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל. ומעתה אם יקום נביא בישראל לנבא בשם ה' נדע שהוא נביא שקר וכו' ועד ביאת הגואל אין לנו לקבל שום נבואה או נביא. אולם היות שלפני ביאת הגואל יופיע אליהו הנביא לבשר הגאולה ולהשיב לב בנים על אבות משום כך היה צריך מלאכי להודיע בנבואה מיוחדת כי בנאות אליהו לפני בוא יום הגדול היא יוצאת מן הכלל שאליה ולנבואתו אנו מוזהרים וזקוקים לשמוע.

הרי מבואר שתחילה יבוא אליהו ואחריו המשיח ואין שום נביא קודם אליהו. ועיין עוד בספר רנת יצחק על מלאכי (ג:כג).

ח. ביאת אליהו

וע"כ לפי כל הנ"ל צריך אליהו לבא לפני ביאת המשיח שהרי המשיח יהיה נביא כמ"ש הרמב"ם בהל' תשובה פ"ט ה"ב וז"ל מפני שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהיה יתר משלמה ונביא גדול הוא קרוב ממש רבינו עכ"ל. וא"א להיות נביא כלל לפני ביאת אליהו וכמו שנתבאר. וכן מבואר להדיא בערובין מג ע"א וז"ל הריני נזיר ביום שבן דוד בא מותר לשתות יין בשבתות ובימים טובים ואסור לשתות יין כל ימות יחול וכו' בשבתות ובימים טובים אמאי מותר שאני התם דאמר קרא הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וכו' והא לא אתא אליהו מאתמול ע"כ. הרי מפורש שאליהו יבוא קודם המשיח.

וכן משמעות הקרא המובא בגמ' ממלאכי (ג:כג) וז"ל הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא ע"כ. הרי לא עוד שאליהו יבא קודם המשיח אלא שהדגיש הכתוב שיהיה בתורת נביא. וכן מתבאר ממדרשי חז"ל כמו ספר זרובבל ומן הראשונים כמו באמונות ודעות (מ"ח פ"ה) שאליהו יבא קודם משיח. וז"ל הר"י אייבשיץ בתומים (סי' א ס"ק ב) אמנם לפי מה דקיי"ל וקיבלו רוב מחברים בבירור דאליהו יבוא קודם משיח עכ"ל. ועיין מה שמביא האדמו"ר מסאטמאר זצ"ל בספרו ויואל משה מאמר שלש שבועות (פ"ג) ברוב בקיאותו וגודל חריפותו. ומסיק שם (סוף סי' נד) וז"ל והעולה מכל הנ"ל שדעת המהר"ל הוא כדעת הרבה ראשונים שסברי כסתימת הש"ס בעירובין ועוד כמה מאמרי חז"ל שההכרח שיבוא אליהו קודם וכו' עכ"ל. ואגב יש להעיר שדברי המהר"ל הנ"ל לקוחים מהגדתו וכעת נודע לנו שהגדת המהר"ל מזוייף ואכ"מ.

אלא מה נורא המבוכה עשה בעל מורה הנבוכים בכתבו בהל' מלכים (פרק יב ה"ב) וז"ל ויש מן החכמים שאומרים שקודם ביאת המלך המשיח יבא אליהו וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם היאך יהיו עד שיהיו שדברים שתומים הן אצל הנביאים עכ"ל.

וכבר טרחו המפרשים למצוא מקור לאמרו שיש מח' בין החכמים אם אליהו יבא קודם או לאחר המשיח. [עיין בלחם משנה בהלכות נזיר (פ"ד הי"א) ובפליתי (סוף סי' קי) ובשו"ת חת"ס (ח"ו סי' צח) ובקרבן אורה לנזיר (סו.) ובמאמר שלש שבועות (פרקים נא-נד)]. ולפי מה שנתבאר קשה מאד איך אפשר שמשיח יבא קודם אליהו. ועיין מש"כ בשה האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל בספר התוועדיות (ה'תשמ"ז, כרך ב' עמ' 392-393) ואין דבריו נראים.

וי"ל שאין הכי נמי שלפי הרמב"ם בתחילת מעשי המשיח לא יהיה לו דין נביא ולא יהיה שום חיוב לשמוע בקולו בתורת אליו תשמעון. ורק אחר שהתחיל בפעולתו ואליהו בא ומושיב שופטינו כבראשונה (ואולי גם יעיד על מלך המשיח שהוא נביא) אז יהיה למלך המשיח דין נביא ויהיה חיוב לנו לשמוע אליו בתורת נביא.

ואע"פ שהרמב"ם כתב בפירוש המשניות (סנ' פ"א מ"ג) שהסנהדרין יחזור קודם ביאת המשיח שהוא ג"כ לפני ביאת אליהו זה אינו קשה משני טעמים. חדא, שהרמב"ם לשיטתו בפהמ"ש שסמיכה יכולה לחזור אם רוב חכמי ארץ ישראל מסכימים ואין צורך באליהו. ועוד, שהרי הרמב"ם חזר מזה במשנה תורה שכתב בהל' מלכים (פי"א ה"א), וז"ל, המלך המשיח עתיד לעמוד להחזיר

מלכות בית דוד לישנה הממשלה הראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם וכו', עכ"ל. והנה הרמב"ם כתב מה שיעשה המשיח בסדר שיעשה אותם כמש"כ האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל בלקוטי שיחות ח"ח (עמ' 362), וז"ל, שהרי הרמב"ם גם סדר הדברים בדיוק הוא, עכ"ל. וכ"כ הרה"ג ר' מנחם כשר בספרו התקופה הגדולה (הנדפס מחדש, עמ' 375). ומ"ש הרמב"ם שחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם בודאי כוון לקרא בישעיהו (א:כו) וז"ל ואשיבה שופטיך כבראשונה וגו' ע"כ דהיינו החזרת הסנהדרין והרמב"ם כתב שיהיה לאחר ביאת המשיח. אם כן מצינו שחזר במשנה תורה ממ"ש בפ"י המשניות. ועיין בהתקופה הגדולה (עמ' 378-377).

נמצינו למדים שבין להרמב"ם בין לשאר הראשונים אי אפשר להיות נביא – ואפילו הוא רוח אפינו משיח ה' – קודם לביאת אליהו והחזרת הסנהדרין.

ט. סיכום

בפסק דין שבו התחלנו דברינו אמרו שהאדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל היה נביא ורמז שהוא המשיח. לפיכך חייב כל א' מישראל מדין של אליו תשמעון להאמין שהוא מלך המשיח ולקבלו. והנה נתבאר שאין נבואה בחוץ לארץ וכמאמר הספרי מקרבך ולא בחוץ לארץ ע"כ והאדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל אף פעם לא היה בארץ ישראל. ועוד שנביא צריך לתת אות להבא או צריך נביא אחר להעיד עליו ולא מצאנו זה בהאדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל. ואף גם זאת צריך כל זה להיות בפני הסנהדרין ואנו אין לנו ב"ד של סמוכים. ועוד שלפי הרמב"ם המצוה של אליו תשמעון שייך אך ורק לנבואה שנאמרה מאת ה' ולא למאמר הנביא מאת עצמו. והיכן ראינו שהאדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל אמר נבואה בפירוש ולא דבר מדעת עצמו. וג"כ הלא כבר פסקה הנבואה בתחילת בית השני ואינה חוזרת עד שיבא אליהו. וא"כ מתוך שלדאבוננו עדיין אליהו לא בא א"א להאדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל להיות נביא. וכמו שאמר הרשב"א בתשובה ח"א סי' תקמח וז"ל ואף בתלמידי הלל הזקן שהיו קדושי עליון גדולים בחכמה ובחסידות אמרו ראויים שתשרה עליהם שכונה כמשה אלא שאין הדור ראוי לכך. ואפשר דורו של הלל ותלמידיו החסידים לא היה ראוי ודורנו זה ראוי עכ"ל. ואם בדורו של הרשב"א שהם כמלאכים לא כל שכן בדורנו שאנו כבני אדם. אלא לצערינו אינו לנו נביא עד שיבא אליהו בבא"ס.